

<https://hstryres.uz/journal/index.php/makro>

2026, № 1 (13)

ISSN-3030-3761

ТАРИХИЙ ТАДҚИҚОТЛАР
Илмий журнали

ИСТОРИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ
Научный журнал

HISTORICAL RESEARCHES
Scientific journal

ТОШКЕНТ-2026

Бош муҳаррир:
Главный редактор:
Chief Editor:

Юнусова Хуршида Эркиновна
тарих фанлари доктори, профессор
Ўзбекистон Миллий университети

Бош муҳаррир ўринбосори:
Заместитель главного редактора:
Deputy Chief editor:

Шакиров Иляс Рахимзянович
т.ф.ф.д., (PhD)
Ўзбекистон Миллий университети

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ
РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ
EDITORIAL BOARD

Сагдуллаев Анатолий Сагдуллаевич
тарих фанлари доктори, профессор, Академик
Ўзбекистон Миллий университети
Сулейманов Рустам Хамидович
тарих фанлари доктори, профессор
Ўзбекистон Миллий университети
Муминов Алишер Гаффарович
Сиёсий фанлари доктори, профессор
Ўзбекистон Миллий университети
Зуев Андрей Сергеевич
тарих фанлари доктори, профессор
Новосибирск Давлат университети
Ишанхуджаева Замира Райимовна
тарих фанлари доктори, профессор
Ўзбекистон Миллий университети
Кобзева Ольга Петровна
тарих фанлари доктори, профессор
Ўзбекистон Миллий университети
Холиқулов Ахмад Баймахаматович
тарих фанлари доктори, профессор
Ўзбекистон Миллий университети
Габриэльян Софья Ивановна
тарих фанлари доктори, доцент
Ўзбекистон Миллий университети
Убайдуллаева Барно Машрабжоновна
тарих фанлари доктори, доцент
Ўзбекистон Миллий университети
Очилдиев Файзулла Бобокулович
тарих фанлари доктори, профессор
Ўзбекистон Миллий университети
Саидбобоев Зокиржон Абдукаримович
тарих фанлари доктори, профессор
Ўзбекистон Миллий университети
Азизов Илдар Рафаэлевич
Сиёсий фанлари доктори (DSc), доцент
Бизнес ва тадбиркорлик Олий мактаби

Гаффоров Шокир Сафарович
тарих фанлари доктори, профессор
Самарқанд давлат университети
Сиддиков Равшан Бердимуратович
тарих фанлари номзоди, доцент
Ўзбекистон Миллий университети
Тухтабеков Козимбек Азимбекович
тарих фанлари номзоди, доцент
Ўзбекистон Миллий университети
Бабабеков Акбар Давурбаевич
тарих фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD)
Ўзбекистон Миллий университети
Бахранов Шерзод Таштурсунович
тарих фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD)
Жамоат ҳафсизлиги университети
Алиазарова Дилдора Валишеровна
тарих фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент
Ўзбекистон Миллий университети
Холиқулова Шахноза Боймухамматовна
тарих фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент
Навоий Давлат педагогика институти
Нормуродов Дилмурод Рахматуллаевич
тарих фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент
Ўзбекистон Миллий университети
Абдулаева Нигора Санжаровна
тарих фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент
Америка технологиялар университети
Тоғаев Жасур Эркинович
тарих фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент
Ўзбекистон Миллий университети
Усаров Умид Абдумавлянович
тарих фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент
Ўзбекистон Миллий университети
Эшқувватов Бобир Валикул ўғли
тарих фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент
Ўзбекистон Миллий университети

Контакт редакции журнала
Город Ташкент, улица Мирзо Голиба,
Исторический факультет
Национального Университета
Узбекистана имени Мирзо Улугбека
Web: <https://hstryres.uz/journal/>
E-mail: I.Shakirov91@mail.ru
Тел: +998900382203

Contact Editors of journal
Tashkent city, street of Mirzo Golib,
Faculty of history of the National
university of Uzbekistan named after
Mirzo Ulugbek
Web: <https://hstryres.uz/journal/>
E-mail: I.Shakirov91@mail.ru
Phone: +998900382203

МУНДАРИЖА / СОДЕРЖАНИЕ / CONTENT

1	Abdurasilov Shoxrux Raupovich	5
	OʻRTA ASPLARDA TOSHKENTNING IJTIMOIIY-SIYOSIY VA ETNIK TARIXI	
2	Abdunosirova Ozodaxon Botirjon qizi	14
	SHOHRUX MIRZONING ILMIY VA IJODIY FAOLIYATIGA DOIR	
3	Акбоева Зебинисо Джалолиддиновна	19
	ЯНГИ ИҚТИСОДИЙ СИЁСАТИНИНГ ТУРКИСТОНДА ЖОРИЙ ҚИЛИНИШИ ВА УНИНГ ОҚИБАТЛАРИ	
4	Begimqulova Laylo Mashrabovna	23
	AMIR TEMUR DAVLAT BOSHQARUVIDA OLIY MASLAHAT KENGASHINING FAOLIYATI	
5	Begimqulova Laylo Mashrabovna	28
	AMIR TEMUR TAMONIDAN MARKAZLASHGAN DAVLAT ASOSLARINING YARATILISHI	
6	Гаффоров Шокир Сафарович	35
	ПОЛИТИКА ЗАСЕЛЕНИЯ ТУРКМЕНСКИХ ТЕРРИТОРИЙ РОССИЙСКИМИ ПЕРЕСЕЛЕНЦАМИ В КОЛОНИАЛЬНЫЙ ПЕРИОД	
7	Дусчанов Расулжон Рахимбердиевич	43
	ЎЗБЕКИСТОНДА МОЛИЯ ТИЗИМИ ТАРИХИ	
8	Ernazarov Shermuhammad Eshbekovich	49
	TARIX, TARAQQIYOT VA MILLIY GʻOYA	
9	Fayzrahmanova Zarina Ildarovna	58
	SHAYBONIYLAR SULOLASI DAVRIDA BUXORO XONLIGI	
10	Исмоилова Парвина Хамиджон кизи	66
	ВОПРОС ОБ УЧРЕЖДЕНИИ СИСТЕМЫ КРЕДИТОВАНИЯ В ТУРКЕСТАНСКОМ КРАЕ (НА МАТЕРИАЛАХ ТУРКЕСТАНСКОГО СБОРНИКА)	
11	Ишанходжаева Замира Райимовна., Махкамова Рано Аловиддин кизи	72
	ЎЗБЕКИСТОН МИЛЛИЙ УНИВЕРСИТЕТИ (ЎОДУ) ИККИНЧИ ЖАҲОН УРУШИ ЙИЛЛАРИДА	
12	Кобзева Ольга Петровна	81
	В ПАМЯТЬ ОБ УЧЕНОМ	
13	Mamajonov Soyibjon Xalilovich	86
	“SHARQ KUTUBXONASI” ASARIDA AMIR TEMURNING DASHT YURISHI MASALASINING OʻRGANILISHI	
14	Maxamova Shahlo Anatoliyevna	91
	CHIGʻATOY ULUSI MUSTAQILLIK DAVRI (1306-1346)NING ARABIY MANBALARDA AKS ETISHI	
15	Norbekov Suhrob Farxod oʻgʻli	98
	SHARQIY SLAVYAN DIASPORASINING IJTIMOIIY - SIYOSIY FAOLLIGI (USTUNLIGI): TURKISTON ASSR (1918-1924 YILLAR)	
16	Ochilova Dilobar Joʻraqulovna	108
	MOʻGʻULLAR IMPERIYASINING SHAKLLANISHI DAVRI MASALASIDA SHARQ MANBALARNING QIYOSIY TAHLILI	
17	Qitaybekov Azizbek Kenesbek oʻgʻli	114
	1970-YILLARDA QORAQALPOGʻISTON FUQARO AVIATSIYASINING XALQ XOʻJALIGIDAGI OʻRNI: ARXIV HUJJATLARI TAHLILI	
18	Qodirova Mavluda Mirzaraximovna	120
	QURBONJON DODXOHNING IQTISODIY SIYOSATI	
19	Qoraboyev Sherzodbek Raximovich	125
	MASJIDLAR FAOLIYATIDA MILLIY URF-ODATLAR VA DINIY QADRIYATLAR UYGʻUNLIGI (FARGʻONA VODIYSI TAJRIBASI ASOSIDA)	

20	Tolibjonov Azizjon Tolibjonovich SULTON TAKASHNING IROQ SALJUQIYLARI VA ABBOSIYLAR XALIFALIGI BILAN SIYOSIY MUNOSABATLARI TARIXI	130
21	Turdaliyev Abduhilol Zohidjon o‘g‘li CHIG‘ATOY ULUSI VA ELXONIYLAR DAVLATI O‘RTASIDAGI SIYOSIY KURASHLAR	139
22	Худойкулов Урал Каримович ЎЗБЕКИСТОННИНГ ЖАНУБИЙ ВИЛОЯТЛАРИДА ЕНГИЛ ВА ОЗИҚ-ОВҚАТ САНОАТИНИНГ РИВОЖЛАНИШИДАГИ ЎЗГАРИШЛАР ВА МУАММОЛАР	149
23	Хо‘jamberdiyev Ma‘murjon Mirkomil o‘g‘li TEMURIYLAR DAVRI TABIBLARI VA ULARNING KUNDALIK HAYOTI	156
24	G‘ulomov Ilhomjon Komiljonovich 1920-YILDA O‘TKAZILGAN AHOLINI RO‘YXATGA OLISH TADBIRINING ROSSIYA UCHUN IQTISODIY AXAMIYATI (TURKISTON ASSR MISOLIDA)	163

Ernazarov Sh. E.

«O‘zbekiston tarixi» kafedrası dotsenti., PhD

O‘zbekiston Milliy universiteti

shernazarov@mail.ru**TARIX, TARAQQIYOT VA MILLIY G‘OYA****ANNOTATSIYA**

Ushbu maqolada O‘zbekiston taraqqiyotining hozirgi bosqichida Yangi O‘zbekiston strategiyasi, ya’ni milliy tiklanishdan – milliy yuksalish sari degan ulug‘ maqsad bosh g‘oya sifatida maydonga chiqayotganligi, Milliy yuksalish g‘oyasining asosiy vazifasi, milliy taraqqiyotning yangi bosqichiga xos asosiy xususiyatlar, Yangi O‘zbekiston strategiyasining nazariy va tarixiy ahamiyati tahlil qilingan.

Kalit so‘zlar: globallashuv, yangi O‘zbekiston strategiyasi, uchinchi Renessans, milliy g‘oya, milliy mafkura, ma’naviyat.

KIRISH

Jahon geosiyosiy maydonidagi hozirgi o‘zgarishlar, globallashuv jarayonlarining kuchayishi va texnogen ofatlar hamda zamonaviy axborot texnologiyalarining jadal rivojlanishi er yuzidagi davlatlar tarixida keskin burilish yasadi. Insoniyat mutlaqo o‘zgacha muhit, yangicha talab va ilgarilari kuzatilmagan xavf-xatar hamda tahdidlar kuchaygan sharoitda yashashiga to‘g‘ri kelmoqda.

Dunyo miqiyosida shiddat bilan kechayotgan bunday jarayonlar ijtimoiy-siyosiy hayotning barcha jabhalariga, jumladan, ma’naviy-ma’rifiy sohalarga ham jiddiy ta’sir o‘tkazmoqda. Shuningdek, so‘nggi yillarda dunyoning turli mintaqa va davlatlarida sodir bo‘layotgan ayanchli voqealar tahlili ommaviy axborot vositalari, zamonaviy axborot texnologiyalari, jumladan, internet tizimi, ijtimoiy tarmoqlar va elektron nashrlar ko‘p hollarda ayrim buzg‘unchi kuchlar qo‘lida turli soxta, zararli g‘oya va mafkuralarni targ‘ib etishning qulay va tezkor vositasiga aylanib qolayotganligini ko‘rsatmoqda.

Bu kabi tahdidlar milliy va umuminsoniy qadriyatlar emirilishiga, zo‘ravonlik, inson taqdiri, jamiyat hayotiga bepisandlik, mas’uliyatsizlik, loqaydlik, andishasizlik, behayolik kabi illatlar ildiz otishiga, odamzotning o‘z tarixiy, diniy, milliy-ma’naviy ildizlaridan uzilib qolishiga sabab bo‘lmoqda va jahondagi ko‘plab davlatlarda umumiy tendensiyaga aylanib bormoqda.

TADQIQOTNING ASOSIY NATIJALARI

Keyingi yillarda jamiyat taraqqiyoti va manfaatlarida milliy g‘oyaning o‘rni bilan bog‘liq muammoga doir qator ilmiy ishlar chop qilindi. Xorijlik olimlar N.Berdyayev, O.Petrinina, K.Ryasensov, A.Shirinyans, A.V.Vladimirov, O.Volkogonova, M.Mayorov, V.Solovey, N.Rozov, G.Pavlovskiy, A.Samsin va S.Stankevichning tadqiqotlarida milliy g‘oya va qadriyatlar tadrijiyligi, ularning ijtimoiy hayotning barcha tabaqalariga, ayniqsa siyosatga ta’siri bilan bog‘liq

masalalar ma'lum darajada o'z aksini topgan. Shuningdek, ularda milliy g'oyaning, jumladan, ba'zi xalqlar tarixida haqiqiy ma'noda o'ziga xos ma'naviy-ruhiy xaloskor tarzida o'zini namoyon etganligi ishonarli ma'lumotlar asosida tahlil etilgan.

O'zbekistonda ijtimoiy-gumanitar fanlarni milliy g'oya asosida o'rganishning ilmiy-nazariy metodologiyasi, g'oyaviy asoslari va tamoyillari, tarixi va nazariyasi milliy g'oyaning jamiyat taraqqiyotidagi o'rni, barkamol shaxsni shakllantirishdagi ahamiyati, inson kamolotining ma'naviy asoslari, shaxs ma'naviyati va milliy tarbiya muammolari I.Ergashev, B.To'raev, N.Jo'raev, N.Shermuxamedova, S.Otamurodov, M.Quronov, A.O'tamurodov, O'.Abilov, Q.Nazarov, S.Mamashokirov, Z.Davronov, D.Alimova, A.Umarov, B.Tuychiev, M.Qarshiboev, Sh.To'raev, O.Muxammadieva, M.Bekmurodov, A.Ochildiev kabi olimlarning tadqiqot ishlarida atroflicha tahlil qilingan.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoev rahbarligida ishlab chiqilgan O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Taraqqiyot strategiyasidagi O'zbekiston taraqqiyotining yangi bosqichida milliy g'oyani rivojlantirishga oid konseptual g'oyalar va asarlari mazkur tadqiqotga ilmiy-metodologik asos bo'lib xizmat qildi.

O'zbekiston Respublikasining Birinchi Prezidenti Islom Karimov davlat rahbarlari orasida birinchilardan bo'lib anglagan holda mamlakat taraqqiyoti va barqarorligini ta'minlashning ma'naviy-ruhiy tayanchi bo'lgan milliy g'oya konsepsiyasini ishlab chiqdi va asarlarida ilmiy-nazariy jihatdan asoslab berdi. Jamiyat taraqqiyoti va barqarorlikka erishishda milliy g'oyaning tutgan o'rni, uning tarixi va targ'iboti tadqiqotchilar tomonidan chuqur o'rganilmoqda. Yangi O'zbekiston g'oyasi - milliy tiklanishdan milliy yuksalish sari g'oyasi yangi va ko'pqirrali tadqiqotlarni talab qiladi.

Hozirgi global mafkuraviy tahdidlar omili kuchayotgan dunyoda tarixiy ong va tafakkur, tarixiy xotira kishilarda unga o'z g'oya va e'tiqodi bilan qarshi tura olish imkoniyatini yaratadi. Shu bois tarixiy ong va tarixiy xotirani shakllantirish hamda rivojlantirishning tarixiy-siyosiy muammolarini tahlil qilish va ochib berish ta'lim muassasalarda, mehnat jamoalarida bu g'oyat qimmatli fazilatni har bir shaxsda shakllantirish ishini yaxshiroq bilib olishga ko'maklashadi.

Tarixiy ong ijtimoiy xotiraning tarkibiy qismi, uning elementlaridan biridir. "Tarixiy ong" tushunchasi o'z mazmuniga ko'ra, "ijtimoiy xotira" tushunchasiga nisbatan ancha keng tushunchadir, chunki, "xotira" tushunchasi o'zaro chambarchas bog'liq bo'lgan va birgalikda tizim sifatidagi "ong"ni tarkib toptiradigan o'zaro bog'langan ko'plab elementlardan, shu jumladan xotiradan ham iborat bo'lgan ancha kengroq bo'lgan "ong" tushunchasining muhim, hatto markaziy elementi hisoblanadi. Ong va tafakkur – jarayon, xotira esa qobiliyatdir. Tarixiy ong va tarixiy xotira tarixiy tafakkurning elementlaridir. Ya'ni, tarixiy tafakkur – jarayon va qobiliyatdan iborat.

Milliy g'oya deganda, ajdodlardan avlodlarga o'tib, asrlar davomida e'zozlab kelinayotgan, shu yurtda yashayotgan har bir inson va butun xalqning qalbida chuqur ildiz otib, uning ma'naviy ehtiyoji va talabiga aylanib ketgan, ta'bir joiz bo'lsa, har qaysi millatning eng ezgu orzu-intilish va umid-maqсадlarini o'zimizga

tasavvur qiladigan bo'lsak, o'ylaymanki, bunday keng ma'noli tushunchaning mazmun-mohiyatini ifoda qilgan bo'lamiz. Bu g'oya xalqni-xalq, millatni-millat etadigan, uning sha'nu sharafi, ishonch-e'tiqodini ifodalaydigan, o'ziga xos taraqqiyot yo'li, turmush tarzi, tub manfaatlariga tayangan holda mutassil rivojlanib boruvchi qarashlar tizimi hisoblanadi.

Ma'lumki, har bir millatning qiyofasi, uning katta va kichikligidan qat'i nazar, eng avvalo, uning milliy ongi va psixologiyasida yorqin gavdalanadi. Milliy ong - ijtimoiy ongning tarkibiy qismi bo'lgan etnik ongning asosiy shaklidir. Ayni mahalda shuni nazarda tutish zarurki, "ijtimoiy ong - bu ob'ektiv olam va ijtimoiy borliqning kishilar ongida aks etishidir. Shunday ekan, har bir xalq, elat va millat o'zining ijtimoiy hayotini aks ettiradigan etnik ongga egadir. Mazkur etnik ongning tarkibiy qismini urug', qabila, elat va millatlarning ongi tashkil etadi. Etnik ong ijtimoiy ongga nisbatan konkret tushuncha bo'lib, unda urug', qabila, elat, millatlarning ijtimoiy hayoti, madaniyati, urf-odat va an'analari, tarixi, ijtimoiy psixologiyasi, dunyoqarashi aks etadi.

Yoshlarning ongiga Vatanni sevish, umuminsoniy axloqiy-ma'naviy qadriyatlarni singdirish, milliy o'zligini anglatish; mehr-shafqatli, vijdonli, andishali qilib tarbiyalash da milliy ong va uning asosiy tarkibiy elementlari bo'lgan tarixiy ong hamda tarixiy xotiraning roli ulkan bo'lib, ular katta ahamiyat kasb etadi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoev ma'naviy-ma'rifiy ishlar tizimini tubdan takomillashtirish, bu borada davlat va jamoat tashkilotlarining hamkorligini kuchaytirish masalalari bo'yicha videoselektor yig'ilishda shunday dedi: "Agar jamiyat hayotining tanasi iqtisodiyot bo'lsa, uning joni va ruhi ma'naviyatdir. Biz yangi O'zbekistonni barpo etishga qaror qilgan ekanmiz, ikkita mustahkam ustunga tayanamiz. Birinchisi - bozor tamoyillariga asoslangan kuchli iqtisodiyot. Ikkinchisi - ajdodlarimizning boy merosi va milliy qadriyatlarga asoslangan kuchli ma'naviyat" [1].

Ma'naviy-ma'rifiy ishlarning samarasi va ta'sirchanligini oshirish, ko'lam va miqyosini yanada kengaytirish, mamlakat aholisi, avvalo, yoshlar qalbida amalga oshirilayotgan islohotlarga daxldorlik hissini kuchaytirish, sohadagi ishlarni muvofiqlashtirishning yagona tizimini yaratish maqsadida O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Ma'naviy-ma'rifiy ishlar tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarorida quyidagilar ma'naviy-ma'rifiy ishlar tizimini tubdan takomillashtirishning ustuvor yo'nalishlari etib belgilandi: ezgulik va insonparvarlik tamoyiliga asoslangan "*Milliy tiklanishdan – milliy yuksalish sari*" g'oyasini keng targ'ib etish orqali jamiyatda sog'lom dunyoqarash va bunyodkorlikni umummilliy harakatga aylantirish; targ'ibot-tashviqot va tarbiya yo'nalishidagi ishlarni ilmiy asosda tashkil etish, soha bo'yicha ilmiy va uslubiy tadqiqotlar samaradorligini oshirish, ijtimoiy-ma'naviy muhit barqarorligini mustahkamlashga qaratilgan doimiy monitoring tizimini joriy qilish; geosiyosiy va mafkuraviy jarayonlarni muntazam o'rganish, terrorizm, ekstremizm, aqidaparastlik, odam savdosi, narkobiznes va boshqa xatarli tahdidlarga qarshi samarali g'oyaviy kurash olib borish hamda bu borada xalqaro hamkorlik aloqalarini rivojlantirish [2].

Mamlakat bosib o'tgan taraqqiyot yo'lining chuqur tahlili, bugungi kunda jahon bozori kon'yunkturasi keskin o'zgarib, globallashuv sharoitida raqobat tobora kuchayib borayotgani davlatimizni yanada barqaror va jadal sur'atlar bilan rivojlantirish uchun mutlaqo yangicha yondashuv hamda tamoyillarni ishlab chiqish va ro'yobga chiqarishni ta'qozo etmoqda [3].

Hozirgi murakkab sharoitda milliy va umuminsoniy qadriyatlarni asrash, mustaqillikni mustahkamlash, ijtimoiy-iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash har bir davlat oldida turgan ustuvor vazifalardan biri bo'lib qolmoqda. Zero, o'zgarib borayotgan dunyo manzarasi va uning mazmun-mohiyatini chuqur anglash, vujudga qelayotgan siyosiy voqelik va o'zgarishlarni milliy va umuminsoniy manfaatlar asosida tahlil etish, mavjud tahdid va xavf-xatarlar kelib chiqish sabablarini idrok etgan holda ularga qarshi kurashda butun jamiyatni safarbar etish mamlakat kelajagi va barqaror taraqqiyotining shartlaridan biri hisoblanadi.

Prezidenti Shavkat Mirziyoev ta'kidlaganlaridek: "davlatning innovatsion yangilanish dasturini shakllantirish, innovatsiya va investitsiyalardan samarali foydalanadigan yangi avlod kadrlarini, yangi sarmoyadorlar sinfini tayyorlash o'ta muhim ahamiyatga ega. Buning uchun O'zbekistonni texnologik rivojlantirish va ichki bozorni modernizatsiya qilish bo'yicha *kuchli milliy g'oya, milliy dastur* kerak. Ushbu dastur O'zbekistonni jahondagi taraqqiy topgan mamlakatlar qatoriga tezroq olib chiqishga imkon yaratishi lozim" [4].

Mustaqillikning dastlabki yillarida Birinchi Prezident I.A.Karimov rahbarligida turli millatga mansub O'zbekiston xalqining qalbida Vatan ravnaqi, yurt tinchligi, xalq farovonligi va komil insonni tarbiyalash kabi yuksak g'oyalarni shakllantirishga qaratilgan milliy istiqlool mafkurasi konsepsiyasining ishlab chiqilishi O'zbekistonda mustaqillikni asrash, mamlakat xavfsizligini saqlash, mafkuraviy tahdidlarga qarshi kurashda xalqni birlashtirishga xizmat qildi [5].

Bugun xalq intilayotgan milliy taraqqiyotning yangi bosqichiga xos asosiy xususiyatlar, maqsad va vazifalar O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Miromonovich Mirziyoev boshchiligida ishlab chiqilgan va izchil amalga oshirilayotgan Yangi O'zbekiston strategiyasi va boshqa muhim ijtimoiy-iqtisodiy, siyosiy hujjatlarda aniq belgilab berildi. Ularda jahondagi, Markaziy Osiyo mintaqasidagi vaziyat, rivojlanish tendensiyalari va taraqqiyot yo'llari tahlil etilgan.

O'zbekistonda ayni shu asosda inson huquq va erkinliklarini ta'minlash, jamiyat hayotining barcha sohalarini yanada liberallashtirish borasida keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Xalq davlat hokimiyatining birdan-bir manbai ekani haqidagi Konstitutsiyaviy tamoyil asosida xalq bilan muloqot davlat siyosati darajasiga ko'tarildi. Taraqqiyotning yangi bosqichida amalga oshirilayotgan keng qamrovli islohotlar va yangilanishlar jarayonida milliy g'oyani rivojlantirish kun tartibidagi dolzarb vazifalardan biriga aylanmoqda.

Dunyoda kechayotgan globallashuv jarayonlarining salbiy oqibatlari, yangi mafkuraviy xavf va tahdidlar ko'lamining kengayib borayotgani va texnogen ofatlar mazkur masalaning ahamiyatini yanada oshirmoqda. Ushbu omillar tadqiqotning dolzarligini belgilagan holda, bu jarayonda quyidagilarga alohida ahamiyat berish talab etilmoqda:

birinchidan, mamlakatni bugungi tez taraqqiy etib borayotgan dunyoga mos ravishda rivojlantirish, jamiyat a'zolarini milliy yuksalish yo'lida yanada birlashtirish va safarbar etish masalasiga alohida e'tibor qaratish;

ikkinchidan, mamlakat tinchligi, xalqning asrlar davomida shakllangan ma'naviy qadriyatlariga asoslangan hayot tarzini barbod qilishga yo'naltirilgan g'oyaviy-mafkuraviy taxdidlarga qarshi kurashda sinovdan o'tgan milliy va jahon tajribasining samarali usullaridan keng foydalanish;

uchinchidan, dunyoda yuz berayotgan geosiyosiy va mafkuraviy jarayonlar, turli axborot xurujlari mazmun-mohiyatini anglash, xalqaro terrorizm va ekstremizm, uyushgan jinoyatchilik va odam savdosi, narkobiznes, "ommaviy madaniyat" kabi turli xavf va tahdidlarga qarshi kurashishda kuchlarni birlashtirish va ularni umummilliy harakat darajasiga olib chiqish;

to'rtinchidan, dunyoviylik va diniylikning sog'lom muvozanatini ta'minlash, insof, vijdon, diyonat kabi axloqiy qadriyatlarga tayanib yashash va faoliyat yuritishni fuqarolarning dunyoqarashi va xatti-harakatiga singdirish;

beshinchidan, O'zbekiston ko'p millatli bag'rikeng diyor ekanini inobatga olgan holda, "Milliy g'oya – bizning g'oya" degan tushunchani barcha millat va elat vakillari o'rtasida keng targ'ib etish;

oltinchidan, vatanparvarlik tuyg'usini quchaytirish, aholining ijtimoiy-siyosiy, iqtisodiy faolligi va fuqarolik mas'uliyatini oshirish;

yettinchidan, inson kapitalini rivojlantirish, ta'lim va tarbiyani milliy g'oya qadriyatlari darajasiga ko'tarish, ta'lim olishga bo'lgan intilishni rag'batlantirishning samarali mexanizmlarini joriy etish.

Milliy g'oya inson, xalq va jamiyat hayotiga chuqur kirib boradigan ta'sirchan omil sifatida jamiyatning bosh maqsadini ifoda etadi. Shu nuqtai nazardan qaraganda, O'zbekiston taraqqiyotining hozirgi bosqichida milliy tiklanishdan – milliy yuksalish sari degan ulug' maqsad *bosh g'oya* sifatida maydonga chiqmoqda. Milliy yuksalish g'oyasining *asosiy vazifasi*: O'zbekistonni 2030 yilgacha dunyodagi rivojlangan demokratik davlatlar qatoriga kirishiga erishish; hayot sifatining yuqori darajasini ta'minlashga qodir iqtisodiy mexanizmlarni joriy etish orqali odamlarning hayot darajasini tubdan oshirishga erishishdir [6].

Davlat mustaqilligi va milliy o'zlikni anglashning mohiyati shundan iboratki, bu huquqiy asosda milliy mustaqil davlatchilikning o'rnatilishi, xalqning milliy ongini yuksaltirish jarayonini intensivlashtirish qiladi va xalqning o'zligini anglashining ko'rinishi va yuksalishi jarayonini tezlashtirib, kishilarni yagona tarixiy taqdir va ma'naviy yaxlitlik negizida birlashtiradi. Milliy g'oyani o'rganish orqali inson turli xil g'oyaviy ta'sirlarning maqsad va muddaolarini bir-biridan farqlay oladi.

Fuqarolarda, xususan yoshlarning tarixiy xotirasi, milliy o'zligini anglashi milliy-ma'naviy qadriyatlarga bo'lgan sog'lom muhitni shakllantiradi va uni hurmat qilish ruhida tarbiyalaydi. Shuningdek, "O'zbekistonda 2021-2030 yillarda tarix fanini rivojlantirish konsepsiyasi"da qadim, boy va noyob tarixiy merosimizni milliy va xorijiy darajada targ'ib etishning yangicha va samarali tizimi yaratildi. Chunki, Yangi O'zbekiston g'oyasini amalga oshirishda va uning targ'ibotida tarixiy bilimlarning ahamiyati kattadir.

Hozirgi paytda dunyoda kiber firibgarlik, axloqsizlik va jinoyatning turlari va usullari tobora ko'payib bormoqda. Ularga nisbatan qonunchilikni yanada takomillashtirish, aholining xolis axborot va xavfsiz internetga bo'lgan huquqlarini etarli himoya qilish bugungi kun talabi hisoblanadi. Yoshlarning internetdan foydalanish madaniyatini shakllantirishda milliy mafkurani targ'ib qiluvchi, o'zlikni anglatuvchi, kuchli g'oyaviy, ma'naviy-ma'rifiy, ilmiy, badiiy, sport, harbiy-vatanparvarlik, milliy o'yinlar yo'nalishlarida milliy axborot resurslarini yaratish va rivojlantirish zamon talabi hisoblanadi. Demak, bu ish bilan faqatgina pedagoglar yoki ota-onalar emas, balki mahalla-ko'y, tarbiyachilar, "internet klub"larning xodimlari, bolalar va yoshlarning "Kamalak" va "Yoshlar ittifoqi" kabi tashkilotlar, ommaviy axborot vositalari, xullas, keng jamoatchilik birgalikda shug'ullanishi lozim. Chunki, endilikda yoshlar internetdan faol foydalanuvchi sub'ektlarning aksariyat qismini tashkil etadi, ularning mafkuraviy ongi unda berilayotgan ma'lumot-axborotlar orqali shakllanib boradi. Bu mafkuraviy jarayonni taqiy yo'li bilan to'xtatib bo'lmaydi.

Milliy g'oya va mafkurani xalq qalbi va ongiga singdirish asosan ta'lim va tarbiya yo'nalishida olib boriladi. G'oyaviy ta'lim berish deb, milliy g'oyaning maqsadi, vazifalari, qonun va kategoriyalari, bosh va asosiy g'oyalari, jahonda kechayotgan mafkuraviy kurash, dunyoning mafkuraviy manzarasi va shunga o'xshash boshqa mafkuraviy jarayonlarning borishi haqida yoshlarga bilim berish asosida ularning qalbi va ongiga milliy mafkuraning bosh va asosiy g'oyalarini singdirishga qaratilgan jarayonga aytiladi. G'oyaviy ta'lim: maktabgacha ta'lim; umumiy o'rta ta'lim; o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi; oliy ta'lim muassasalarida olib boriladi.

Hozirgi dunyoning geopolitik, iqtisodiy va ijtimoiy, axborot-kommunikatsiya manzarasi turli mafkuralar kurashi ostida kechmoqda. Shu bilan birga dunyoning mafkuraviy tizimida ham mavjud konsepsiyalar eskirib, o'zgargan xalqaro muhitni ifodalovchi yangi paradigmaning zaminiga globallashuv tushunchasi qo'yilgan. F.Fukuyamaning nazariyasiga ko'ra "Sovuq urush"dan keyin mafkuralar kurashi tarixi yakun topdi. Bu kurash liberal demokratiya mafkurasining g'alabasi bilan yakunlandi [7]. S.Xantington XXI asrda asosiy ziddiyatlar va mojarolar mafkuralar o'rtasida emas, balki har xil madaniyatlar va sivilizatsiyalar o'rtasida sodir bo'ladi, deb basharot qiladi [8]. Bunday nazariyalar ko'plab munozaralarga sabab bo'ldi. Ayni paytda, yangi jahon tartibotining mafkuraviy konsepsiyasi ustida keng ishlar olib borilmoqda.

Ma'lumki, bugun dunyoda keskin kurash va raqobat hukm surmoqda, manfaatlar to'qnashuvi kuchaymoqda. Globallashuv jarayonlari insoniyat uchun beqiyos yangi imkoniyatlar bilan birga kutilmagan muammolarni ham keltirib chiqarmoqda. Milliy o'zlik va ma'naviy qadriyatlarga qarshi tahdid va xatarlar tobora ortmoqda. Faqat o'zini o'ylash, mehnatga, oilaga engil qarash, iste'molchilik kayfiyati turli yo'llar bilan odamlar, ayniqsa, yoshlar ongiga ustamonlik bilan singdirilyapti [9]. Geosiyosiy va mafkuraviy jarayonlarni muntazam o'rganish, terrorizm, ekstremizm, aqidaparastlik, odam savdosi, narkobiznes va boshqa xatarli tahdidlarga qarshi samarali g'oyaviy kurash olib

borish hamda bu borada xalqaro hamkorlik aloqalarini rivojlantirish [10] O'zbekistonda ustuvor yo'nalish etib belgilandi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoev Oliy Majlisga va ko'pmillatli xalqimizga kelgusi yil uchun Murojaatnomani taqdim etar ekan shunday dedi: "Bugun tarixning o'zi, hayotning o'zi zimmamizga buyuk bir mas'uliyatni yuklamoqda. Jonajon Vatanimiz bugun yangicha siyosiy-huquqiy, ijtimoiy, ma'naviy munosabatlar asosida yashab, mehnat qilayotgan, mustaqil fikrlaydigan, ozod va erkin insonlar diyoriga aylanmoqda. Hammamizga ayonki, Mirzo Ulug'bek bobomiz bundan olti asr muqaddam insoniyat uchun yulduzlar xaritasini yaratgan edi. Bugun esa biz hozirgi va kelajak avlodlarimiz uchun baxtli hayotga olib boradigan yo'l xaritasini yaratishimiz lozim. Mana shu haqiqatni chuqur his etib, barchamiz birlashib harakat qilsak, har qanday yuksak marrani zabt etishga qodirmiz, biron-bir kuch bizni o'z yo'limizdan qaytara olmaydi. Bir bo'lsak, yagona xalq, yagona millat bo'lib olg'a intilsak, ko'zlagan ulkan maqsadlarimizga albatta etamiz! O'zbekistonning beqiyos kuchi va imkoniyatlariga, aziz yoshlarimizning azmu shijoatiga ishonaman!" [11].

XULOSA

XXI asr boshlariga kelib, dunyo mamlakatlari o'rtasidagi o'zaro ta'sir shu qadar kuchayib ketdiki, bu jarayondan to'la ihtotalanib olgan birorta ham davlat yo'q, to'la ishonch bilan aytish mumkin. Hattoki, xalqaro tashkilotlardan uzoqroq turishga intilayotgan, ularga a'zo bo'lishni istamayotgan mamlakatlar ham bu jarayonki, undan chetda turaman, degan mamlakatlar ham bu jarayondan mutlaqo chetda emas. Globallashuv shunday jarayonki, undan chetda turaman degan mamlakatlar ham, uning ta'siriga tushib qolishi mumkin. Bunday g'ayri ixtiyoriy ta'sir mamlakatlar va xalqlar hayotiga salbiy ta'sir ko'rsatib kelmoqda.

Hozirgi zamon globallashuv konsepsiyalarida mualliflarning diqqat-e'tibori asosan inson faoliyatining turli sohalari - ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy va madaniy sohalarga qaratilgan. Ijtimoiy munosabatlardagi o'zgarishlar inson dunyoqarashidagi o'zgarishlar natijasi ekanligi qayd etiladi. Bu hol atrof-dunyo haqidagi tasavvurlar hamda global doirada insonlararo munosabatlar va o'zaro aloqalarni baholash mezonlari tizimini yanada chuqurroq o'rganish zarur.

FOYDALANILGAN MANBA VA ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Prezident Shavkat Mirziyoevning 2021 yil 19 yanvar kuni ma'naviy-ma'rifiy ishlar tizimini tubdan takomillashtirish, bu borada davlat va jamoat tashkilotlarining hamkorligini kuchaytirish masalalari bo'yicha videoselektor yig'ilishdagi nutqi. // Yangi O'zbekiston, 2021 yil 20 yanvar.

2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021 yil 26 martdagi "Ma'naviy-ma'rifiy ishlar tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori // "Yangi O'zbekiston", 2021 yil 27 mart.

3. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoevning "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi to'g'risidagi"

Farmoni. –Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to‘plami, 2017-yil, 6-son, 70-modda.

4. O‘zbekiston Prezidenti Shavkat Mirziyoevning 2017 yil 22 dekabr kuni Oliy Majlisga qilgan Murojaatnomasi. // Xalq so‘zi, 2017 yil 23 dekabr.

5. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2000 yil 7 iyun F-1177 “Milliy istiqlool mafkurasi konsepsiyasi”ni tayyorlovchi ishchi guruhni tuzish to‘g‘risida”gi Farmoyishi // O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining Axborotnomasi, 2000 yil, 5-6-son, 179-modda.

6. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2019 yil 12 dekabrda “O‘zbekiston taraqqiyotining yangi bosqichida milliy g‘oyani rivojlantirish konsepsiyasi” to‘g‘risida ID-10558 qarori. [https:// regulation. gov.uz / ru /document/10558](https://regulation.gov.uz/ru/document/10558).

7. Fukuyama F. Konets istorii i posledniy chelovek. –M.: Ermak. 2004.

8. Huntington S. The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order (N.Y.: A Touchstone Book, 1997).

9. Jamiyat hayotining tanasi iqtisodiyot bo‘lsa, uning joni va ruhi ma’naviyatdir / Prezident Shavkat Mirziyoevning 2021 yil 19 yanvar kuni ma’naviy-ma’rifiy ishlar tizimini tubdan takomillashtirish, bu borada davlat va jamoat tashkilotlarining hamkorligini kuchaytirish masalalari bo‘yicha videoselektor yig‘ilishdagi nutqi. // Yangi O‘zbekiston, 2021 yil 20 yanvar.

10. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021 yil 26 martdagi “Ma’naviy-ma’rifiy ishlar tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi qarori // “Yangi O‘zbekiston”, 2021 yil 27 mart.

11. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoevning 2025 yil 26 dekabr kuni Oliy Majlis va O‘zbekiston xalqiga Murojaatnomasi. <https://president.uz/uz/lists/view/8834>

Эрназаров Ш. Э.

PhD., доцент кафедры «История Узбекистана»

Национальный университет Узбекистана

shernazarov@mail.ru

ИСТОРИЯ, ПРОГРЕСС И НАЦИОНАЛЬНАЯ ИДЕЯ

АННОТАЦИЯ

В данной статье анализируется новая стратегия Узбекистана на современном этапе развития, то есть возникновение великой идеи от национального возрождения к национальному подъему, главная задача идеи национального подъема, основные черты, характерные для нового этапа национального развития, теоретическая и историческая значимость стратегии о новом Узбекистане.

Ключевые слова: глобализация, новая стратегия Узбекистана, третье возрождение, национальная идея, национальная идеология, духовность.

Ernazarov Sh.E.

PhD., associate professor at the department of «History of Uzbekistan»

National University of Uzbekistan

shernazarov@mail.ru

HISTORY, PROGRESS AND THE NATIONAL IDEA

ABSTRACT

This article analyzes the new strategy of Uzbekistan at the present stage of development, that is, the emergence of a great idea from national revival to national uplift, the main task of the idea of national uplift, the main features characteristic of the new stage of national development, the theoretical and historical significance of the strategy of the new Uzbekistan.

Keywords: globalization, new strategy of Uzbekistan, third renaissance, national idea, national ideology, spirituality.